

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-5-69-34>

УДК 373.3.091.3:794

Новик І.М., Левонюк А.В.

Київський університет імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ПРИЙОМІВ

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз психологічних, педагогічних і методичних джерел з досліджуваної проблеми. Розкрито сутність і зміст ігрових методів і прийомів у формуванні позитивної мотивації до навчання в учнів молодшого шкільного віку. Обґрунтовано методичний супровід застосування ігрових технологій у навчанні першокласників. Визначено й охарактеризовано мотиви навчання сучасних молодших школярів. Проаналізовано досвід використання ігрових прийомів у початковій школі, а також подано зразки авторського практикуму для учнів початкових класів «Навчаємось у грі» щодо формування у них позитивної мотивації до шкільного навчання засобами ігрових прийомів. Сформовано методичні рекомендації для педагогів щодо формування позитивної мотивації до навчання в учнів засобами ігрових прийомів.

Ключові слова: ігрові прийоми, позитивна мотивація, навчання, молодші школярі.

Novyk Iryna, Levoniuk Alina

Borys Grinchenko Kyiv University

FORMATION OF POSITIVE LEARNING MOTIVATION IN PRIMARY SCHOOL BY USING GAME TECHNIQUES

Summary. In the article the complex analysis of psychological, pedagogical and methodical sources of the problem under investigation is carried out. On the basis of the categorial analysis the essence and maintenance of concepts «reason», «positive motivation» is exposed. The importance of finding effective forms, methods and techniques that will increase the positive learning motivation of primary school students is considered. The significance of game techniques in the formation of positive learning motivation of primary school students is revealed. It is marked that the leading sphere of human life is cognitive activity, that is why forming of cognitive reasons is recognized as a leading factor of students success. The methodological support of using of gaming techniques in the training of primary school students has been theoretically substantiated and experimentally verified. The results of an experimental research of finding out the learning motives, which prevail for modern of primary school students, are given. To this end, the diagnostic method «Educational motivation» (by M. Ginzburg), was applied for students as well as pedagogical supervision of primary school teachers was adapted. 15 primary school students participated in an experiment. Taking into account the results of experimental research a hypothesis that playing receptions are effective in formation of positive learning motivation to for primary school students is confirmed. The experience of using gaming techniques in primary school is analyzed, as well as samples of the author's workshop for students of primary school «Learn in the game» about the formation of positive learning motivation for them by means of gaming techniques. The workshop covers ten sections, according to the educational branches (linguistic, literary, foreign, mathematical, natural, technological, informatics, social and health-saving, civil and historical, artistic, physical culture). The selected materials are based on the principles of accessibility, integration, systematic, complex, humanization of the content of development, education and upbringing of primary school students. The methodical recommendations for teachers concerning the formation of student's positive learning motivation through means of gaming receptions are singled out, namely: to have a desire to work independently and with students; to use gaming techniques on a variety of lessons; engage students in constructing content and rules of a particular game; apply game techniques systematically. The subject of further scientific investigations is related to the development and using of web-quests for improving the educational process of primary school and the formation of positive learning motivation for primary school students.

Keywords: game techniques, positive motivation, learning, primary school students.

Постановка проблеми. Сучасна ситуація змін, що відбувається в суспільстві й освіті зокрема, впровадження та реалізація державних освітніх стандартів нового покоління на чільне місце відводить особистісний розвиток дитини. Пріоритетним питанням в освіті стає мотивація учнів до шкільного навчання, оскільки мотив виконує функцію спонукання і є джерелом подальшої діяльності. Разом з тим актуалізується і проблема зниження у школярів інтересу до навчальних занять. Відсутність інтересу у дітей до навчання, їх байдужість до шкільних уроків часто виступає причиною накопичення негативного ставлення до навчальної діяльності. Таким чином, пошук ефективних форм, методів і при-

йомів, які підвищать позитивну мотивацію учнів до навчання визначаємо як одну з найактуальніших проблем реформування сучасної школи.

З першого вересня 2018 року всі школи в Україні розпочали навчання за новим Державним стандартом початкової освіти, де ключовою реформою Міністерства освіти і науки є «Нова українська школа». Основною метою початкової освіти згідного Державного стандарту є: всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей; розвиток наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб; формування цінностей; розвиток самостійності, творчості та допитливості [6].

Концепція «Нової української школи» значну увагу приділяє грі та використанню ігрових прийомів у освітньому процесі початкової школи. Варто наголосити й на тому, що однією із ключових компетентностей, які мають бути сформовані у молодших школярів є вміння вчитися. Адже у світі, який швидко змінюється, необхідно вміти самостійно здобувати знання. Навчання найбільш продуктивне, якщо воно здійснюється у контексті практичної та ігрової діяльності. Коли створені відповідні психолого-педагогічні, методичні, організаційні умови для навчання, і в результаті одержані знання діти можуть застосовувати у житті. Тому, Нова українська школа зорієнтована на те, що діти граючись навчатимуться, вони опановуватимуть той самий навчальний матеріал, але в інший спосіб. Таким чином, застосування ігрових прийомів, є актуальним для формування позитивної мотивації навчання молодших школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виокремлена нами проблема привертала увагу і розроблялася як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, формування позитивної мотивації до навчання в учнів знайшла відображення у низці наукових доробків таких учених, як: Н.М. Бібік, С.В. Буцкіна, О.П. Главник, Л.І. Гриценко, Л.В. Дзюбо, С.С. Занюк, В.О. Климчук, О.В. Малихіна, С.Д. Максименко, В.Ф. Маценко.

Особливості застосування ігрових прийомів у освітньому процесі, а саме початкової школи, як засобу формування позитивної мотивації в учнів знаходимо у наукових розвідках А.М. Богуш, М.С. Васькуленко, О.Г. Гончарук, К.В. Карасьової, О.С. Кравцової, Т.О. Піроженко, Т.К. Полонської, О.Я. Савченко, В.К. Сеніної, Г.С. Топчій.

Вагомою вважаємо думку А. Кузьмінського про те, що пізнавальні мотиви «реалізуються шляхом отримання задоволення від самого процесу пізнання та його результатів. Провідною сферою життєдіяльності людини є пізнавальна діяльність, тому формування в учнів пізнавальних мотивів визнано як провідний фактор їх успішності» [4, с. 30].

Аналіз психологічних, педагогічних і методичних досліджень дає змогу стверджувати, що проблема застосування ігрових прийомів щодо формування позитивної мотивації до навчання молодших школярів, хоч і знайшла відображення у низці наукових робіт, однак подальшого вивчення та вдосконалення потребує питання практичного застосування ігрових прийомів у освітньому процесі початкової школи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. У наукових джерелах достатньо ґрунтовно описано сутність понять ігрові прийоми та позитивна мотивація. Проте обмаль розробленого методичного матеріалу щодо формування позитивної мотивації до навчання у молодших школярів. З огляду на вищезазначене, **метою** статті є розкриття особливостей застосування ігрових прийомів у формуванні позитивної мотивації до навчання в учнів першого класу.

Виклад основного матеріалу. Зазвичай, першокласники із задоволенням навчаються, але водночас вони відчувають на собі тиск зміс-

тового наповнення навчальних програм, який з кожним роком ускладнюється. Програмові вимоги не завжди співвідносяться з реальними віковими можливостями дітей, що часом призводить до зниження їхньої успішності та навчальної мотивації.

Загальновідомо, що у шестирічних школярів переважає ігрова діяльність. Працюючи із першокласниками, вчитель має використовувати ігрові методи та прийоми систематично, з поступовим їх ускладненням. У ігровій формі, без втручання вчителя учні починають самостійно навчатися. Застосування ігор і висока сприятливість згаданого вікового періоду забезпечує значні потенційні можливості розвитку творчих здібностей молодшого школяра, а отже, саме ігрові прийоми допоможуть підвищити інтерес дитини до навчання.

Вважаємо, що систематичне та цілеспрямоване включення ігор у освітній процес початкової школи сприятиме поступовому зміщенню в учнів соціальних мотивів до пізнавальних. Зміщення буде досягнуто за рахунок спеціально підбраного змісту гри і сприятливої педагогічної тактики її ведення, адже пізнавальні ігри виконують різноманітні функції, зокрема активізують інтерес та увагу дітей, розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву, закріплюють одержані знання, вміння і навички [5, с. 62].

Щоб сформувати позитивну мотивацію до навчання у молодших школярів, необхідно знати які мотиви переважають у них. Розглянемо декілька визначень поняття «мотив». Зокрема, у педагогічному словнику поняття «мотив» подано як спонукальну причину дій і вчинків людини (те, що штовхає до дії) [1, с. 217]. Нам імпонує думка А.І. Кузьмінського, який тлумачить поняття «мотив навчання» як внутрішню спонукальну силу, яка забезпечує залучення особистості до пізнавальної діяльності, стимулює розумову активність [3, с. 143].

Таким чином, з метою з'ясування мотивів навчання, які переважають у сучасних першокласників нами було проведено адаптовану методику «Навчальна мотивація» (за М. Гінзбург). До участі в експерименті було залучено 15 учнів першого класу школи № 47, м. Києва. Для проведення методики нам знадобилося 6 карток із схематичним зображенням фігур (рис. 1). Учнім було запропоновано послухати декілька розповідей про школу, де послідовно необхідно було здійснити три вибори, при цьому вказати на відповідну картинку і пояснити її.

Вибір дітей фіксувався у протоколі проміжного результату, і за номерами обраних карток складалася загальна думка про мотиви навчання учнів.

За результатами проведеної методики було з'ясовано, що у 50% учнів першого класу переважає навчальний мотив; 10% першокласників мають соціальний мотив; 10% учнів мотив одержання балу і лише 30% респондентів – позитивний мотив до навчання (рис. 2).

Педагогічне спостереження за діяльністю вчителів початкової школи, учнями дало змогу нам з'ясувати, що під час застосування ігрових методів і прийомів на уроках у молодших школярів підвищується інтерес до засвоєння знань, виникає бажання інтенсивніше й активніше навчатися.

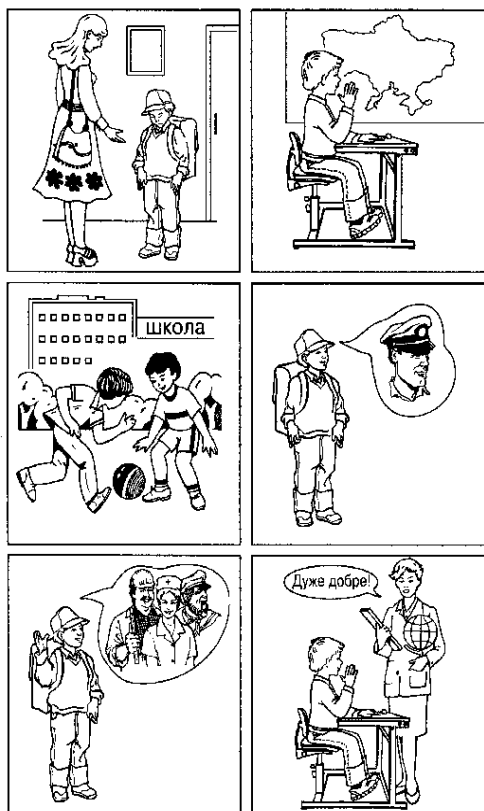

Рис. 1. Картки для проведення методики «Навчальна мотивація»

Джерело: [2]

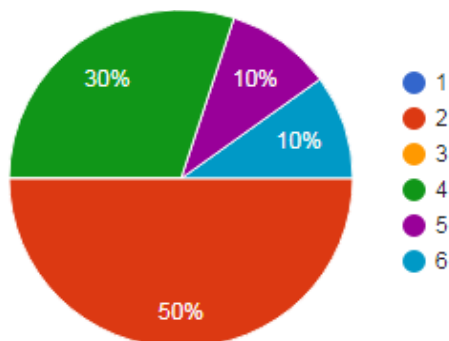

Рис. 2. Результати діагностичної методики «Навчальна мотивація» з учнями першого класу

Джерело: розроблено авторами

Дослідження науковців і практиків підтверджують гіпотезу про те, що ігрові прийоми є ефективними у формуванні позитивної мотивації до навчання у школярів. З цією метою нами було розроблено практикум для учнів першого класу «Навчаємось у грі» (рис. 3).

Практикум створено відповідно до Типової освітньої програми початкової освіти (за Р.Б. Шияном) для циклу І (1–2 класи). Він охоплює десять розділів, відповідно до освітніх галузей. Матеріали дібрано з урахуванням принципів доступності, інтеграції, системності, комплексності, гуманізації змісту розвитку, навчання і виховання учнів молодшого шкільного віку. Посібник містить багато яскравих ілюстрацій та завдань, де діти можуть самі роз-

Рис. 3. Титульна сторінка авторського практикуму «Навчаємось у грі» для учнів першого класу

Джерело: розроблено авторами

Рис. 4. Завдання з української мови для учнів першого класу

Джерело: розроблено авторами

фарбувати чи намалювати малюнки, розгадати кросворди, ребуси тощо.

Пропонована система ігрових прийомів допомагає педагогам-практикам, а також студентам – майбутнім учителям початкових класів, творчо вирішувати навчально-виховні завдання, підвищувати інтерес учнів до отримання й здобуття знань у школі.

Зокрема, наведемо зразки вправ із української мови та математики для учнів першого класу (рис. 4, 5).

У практикумі також є завдання з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», де діти можуть пофантазувати і розмалювати власні малюнки, а також виконати поставлене завдання (рис. 6).

Рис. 5. Завдання з математики для учнів першого класу

Джерело: розроблено авторами

Рис. 6. Завдання з інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Джерело: розроблено авторами

Виконуючи вправи такого типу, у дітей розвивається не лише позитивна мотивація, а й зорова пам'ять.

Висновки і пропозиції. Отже, використання практики «Навчаємось у грі» у освітньому процесі початкової школи визначаємо як один із вагомих засобів підвищення мотивації школярів до навчання. На основі вище зазначеного, нами було сформовано методичні рекомендації для педагогів щодо формування позитивної мотивації до навчання в учнів засобами ігрових прийомів, а саме: мати бажання творити самостійно та ра-

зом з учнями; використовувати ігрові прийоми на різних уроках; залучати учнів до вигадування змісту та правил певної гри; застосовувати ігрові прийоми систематично.

Пропоноване дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Предметом подальших наукових розвідок можуть стати питання щодо розробки і використання web-квестів для вдосконалення освітнього процесу початкової школи та формування позитивної мотивації до навчання в учнів молодшого шкільного віку.

Список літератури:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головка. Київ : Либідь, 1997. 373 с.
2. Коробко С.Л., Коробко О.І. Робота психолога з молодшими школярами : метод. посіб. Київ : Літера ЛТД, 2006. С. 178–180.
3. Кузьмінський А.І., Омеляненко С.В. Технологія і техніка шкільного уроку : навч. посіб. Київ : Знання, 2010. 335 с.
4. Кузьмінський А.І., Вовк Л.П., Омеляненко В.Л. Педагогіка: завдання і ситуації : практикум. Київ : Знання-Прес, 2003. 429 с.
5. Новик І.М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 318 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 05.05.2019).

References:

1. Honcharenko S. (1997). Ukrainskyi pedahohichniy slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary] (eds. S. Holovko). Kyiv : Lybid. (in Ukrainian)
2. Korobko S.L., Korobko O.I. (2006). Robota psykholoha z molodshymy shkoliaramy [Work of a psychologist with junior schoolchildren]. Kyiv : Litera LTD. (in Ukrainian)
3. Kuzminskyi A.I., Omelianenko S.V. (2010). Tekhnolohiia i tekhnika shkilnoho uroku [Technology and technology of the school lesson]. Kyiv : Znannia. (in Ukrainian)
4. Kuzminskyi A.I., Vovk L.P., Omelianenko B.L. (2003). Pedahohika: zavdannia i sytuatsii [Pedagogy: tasks and situations]. Kyiv : Znannia-Pres. (in Ukrainian)
5. Novyk I.M. (2016). Pidhotovka maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv do diahnostychnoho suprovodu rozvytku piznavalnykh interesiv molodshykh shkoliariv [Training of future primary school teachers in troubleshooting monitoring of development of cognitive interests by primary schoolchildren]. Kyiv. (in Ukrainian)
6. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy (2018). Pro zatverdzhennia Derzhavnogo standartu pochatkovoi osvity [On Approval of the State Standard of Elementary Education]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (accessed 05.05.2019).